

مرکز پژوهش و
سنتش افکار
مدونست
اداره کل پژوهش های اسلامی

مرکز پژوهش و
سجین افکار
صدوسیمای

WWW.IRC.IR
INFO@IRC.IR

مرکز پژوهش و سجین افکار صدوسیمای اداره کل پژوهش‌های اسلامی

دفتر پژوهش‌های بنیادی

گروه اعتقادات و رسانه

موضوع: خداشناسی

مدیر گروه: صادق لیراوی

ناظر و ارزیاب: صادق لیراوی

شناسه چاپ: ۲۰۵۱

سال انتشار: ۱۳۹۴

سرشناسه: علی‌اکبری، راضیه، ۱۳۶۲ -

عنوان و نام پدیدآور: راهنمای برنامه‌سازی: خداشناسی / راضیه علی‌اکبری

مشخصات نشر: قم: صدوسیمای جمهوری اسلامی ایران، اداره کل پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۳

مشخصات ظاهری: ۲۶۴ ص: ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.

ISBN: 978-964-514-370-9 ریا، ۸۰۰۰۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: خداشناسی (اسلام)

موضوع: الهیات

موضوع: تلویزیون -- ایران -- بخش برنامه‌های مذهبی - اسلام

موضوع: رسانه‌های گروهی -- جنبه‌های مذهبی - اسلام

شناسه افزوده: صدوسیمای جمهوری اسلامی ایران، اداره کل پژوهش‌های اسلامی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ر ۸۵ ع ۸ / ۲۱۷ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۲۹۷۱۱

اهنمای برنامه سازی:

خداشناسی

راضیه علی اکبری

راهنمای برنامه‌سازی خداشناسی

راضیه علی‌اکبری

- تهیه‌کننده و ناشر: اداره کل پژوهش‌های اسلامی • ویراستار: ابوذر هدایتی
 - بازخوان: اعظم خوشگفتار • ترجمه‌خوان: سیدعلی‌اصغر اسداللهی
 - صفحه‌آرا: محمد صادقی • طراح جلد: حسین کرمانی • چاپ: اول / ۱۳۹۴
 - شمارگان: ۶۰۰ جلد • شابک: ۹ - ۳۷ - ۵۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸
- قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

سامانه پیام کوتاه: ۳۰۰۰۲۵۵
پست الکترونیک: INFO@IRC.IR
وب سایت: WWW.IRC.IR

مرکز پژوهش و
سجش افکار
صداوسیما
اداره کل پژوهش‌های اسلامی

مراکز بخش:

قم، بلوار امین، اداره کل پژوهش‌های اسلامی: تلفن: ۳۲۹۱۵۵۱۱ - ۰۲۵ دورنگار: ۳۲۹۱۵۵۱۰
تهران: خیابان جام جم، ساختمان شهید رهبر، طبقه زیر زمین: تلفن: ۲۲۰۱۴۷۳۸ - ۰۲۱ نمابر: ۲۲۱۶۴۹۹۷
خراسان: مشهد، خیابان امام خمینی، جنب باغ ملی، ساختمان صبا، طبقه سوم: تلفن: ۳۲۲۱۵۱۰۸ - ۰۵۱ نمابر: ۳۲۲۱۵۱۰۶

فهرست مطالب

۹		دیباچه
۱۱		مقدمه
۱۵		فصل اول: کلیات
۱۷		تبیین مسئله
۱۸		مفهوم خداشناسی
۲۳		ضرورت خداشناسی
۲۷		بررسی موانع شناخت خدا
۳۵		اهمیت و آثار خداشناسی
۳۶		الف) آثار فردی خداشناسی
۴۳		ب) آثار اجتماعی خداشناسی
۴۹		فصل دوم: خداشناسی درآیات
۵۱		۱. برهان فطرت
۵۶		۲. برهان نظم
.....		۳. برهان علیت
۶۲		۴. برهان وجوب و امکان
۶۳		۵. برهان حدوث
۶۵		۶. برهان حرکت
۶۷		۷. برهان صدیقین
۶۸		۸. برهان هدایت

۹. برهان نفس ۶۹

فصل سوم: خداشناسی در روایات ۷۳

۱. ارزش و اهمیت خداشناسی ۷۵

الف) روایات رسول گرامی اسلام (ﷺ) درباره ارزش و اهمیت خداشناسی ۷۵

ب) روایات امام علی (علیه السلام)، در باب ارزش و اهمیت خداشناسی ۷۶

ج) روایات امام صادق (علیه السلام)، درباره ارزش و اهمیت خداشناسی ۷۸

د) روایات امام رضا (علیه السلام) در باب ارزش و اهمیت خداشناسی ۸۰

۲. برهان فطرت ۸۰

۳. برهان نظر ۸۲

۴. برهان وجوب و امکان ۸۷

۵. برهان حدوث ۸۹

۶. برهان حرکت ۹۰

۷. برهان صدیقین ۹۱

فصل چهارم: براهین اثبات وجود خدا در تفسیر قرآن ۹۳

۱. برهان وجوب و امکان ۹۵

۲. برهان حدوث و قدم ۹۷

۳. برهان صدیقین ۹۹

۴. برهان حرکت ۱۰۳

۵. برهان فطرت ۱۰۵

۶. برهان نظم ۱۰۹

فصل پنجم: دستمایه‌های برنامه‌سازی ۱۱۱

بخش اول: حکایات ۱۱۷

بخش دوم: شعر ۱۳۹

بخش سوم: متن ادبی ۱۵۴

فصل ششم: راه‌کارهای رسانای انتقالی پیش خداشناسی ۱۶۳

۱. توجه به جایگاه و آثار خداشناسی ۱۶۷

۱۶۸	۲. تقویت زیرساخت‌های اعتقادی.....
۱۶۹	۳. اولویت دادن به خدانشناسی بیش از هر موضوعی.....
۱۷۰	۴. جهت‌دهی به بینش خدانشناسی عمومی جامعه.....
۱۷۱	۵. ساخت دراماتیک.....
۱۷۳	۶. بستندبازی.....
۱۷۴	۷. گزارش‌های خبری.....
۱۷۴	۸. مسابقه.....
۱۷۵	۹. گزینش و گویایی دمو.....
۱۷۶	۱۰. محورهای موضوعی مبحث خدانشناسی.....
۱۷۸	۱۱. رسانه و پاسخ به شبهات.....
۱۸۱	مفهوم شبهه و الفاظ مرتبط.....
۱۸۲	مفهوم شک و تفاوت آن با شبهه.....
۱۸۴	مفهوم سؤال و تفاوت آن با شبهه.....
۱۸۵	اهمیت و فواید پاسخ‌دهی به شبهات.....
۱۸۶	شرایط پاسخ به شبهه.....
۲۰۲	نیایش هنگام هجوم شبهات.....

فصل هفتم: معرفی کارشناسان و آثار خدانشناسی..... ۲۰۳

۲۰۵	بخش اول: کارشناسان.....
۲۱۵	بخش دوم: معرفی کتب.....
۲۱۵	الف) بزرگ‌سالان.....
۲۳۸	ب) برای کودکان.....
۲۳۹	بخش سوم: معرفی مقالات.....
۲۴۸	بخش چهارم: نرم‌افزارها.....
۲۵۲	بخش پنجم: پایگاه‌های اطلاع‌رسانی.....

کتابنامه..... ۲۵۷

www.Ketab.ir

دسامه

خداوند پایه و اساس اعتماد به خداوند الهی است، بدون او تمامی بنای معارف الهی فرو می‌ریزد علاوه بر این، هرگونه رویکردی نفیاً و اثباتاً در مورد خداوند نقش به سزایی در سرنوشت جامعه و فرد دارد. بنابراین شناخت خداوند و اوصافش از مهم‌ترین شناخت‌های آدمی است و از این رو در روایت آمده است که: واجب‌ترین واجبات و فضیلت‌ترین فضیلت‌ها شناخت پروردگار است.^۱ در این میان جامعه ما از دیرباز جامعه‌ای معتقد و خدا‌باور و حامی ارزش‌های دینی بوده است اما وفور و سرعت وسایل ارتباط جمعی در بخش اطلاعات در عصر حاضر امکاناتی را برای معاندان و شبهه‌پراکنان فراهم کرده است تا شک و شبهه را در دل جوانان پیورراند و جامعه را دستخوش کفر و الحاد کنند. از این رو جا دارد تا مراکز فرهنگی به خصوص رسانه ملی در تقابل با این هجوم فرهنگی به گسترش و تقویت خداشناسی همت گمارند و افکار جامعه را بیمه کنند بر این اساس کتاب حاضر سعی دارد تا با ارائه

۱. بحارالانوار، ج ۴، ص ۵۵.

اطلاعات لازم و محتواهای مناسب، برنامه سازان را در ساخت برنامه‌های اعتقادی یاری رساند.

در پایان از زحمات پژوهشگر ارجمند جناب سرکار خانم راضیه علی اکبری که در نگارش و تدوین این اثر تلاش کردند، تشکر و قدردانی کنیم. امید داریم گامی کوچک در این عرصه برداشته باشیم.

مقدمه

سپاس خدای سبحان که یکتای یگانه، بی‌نیاز و بی‌همتا است. سلام و درود بر پیامبران رحمت، به‌یژه خاتم پیامبران رسول اکرم صلی الله علیه و آله و اوصیای خدا که معلمان بشر در معرفت و پرستش توحیدی بودند.

عظمت و والایی هر علمی نسبت به موضوع آن است، همان‌گونه که همه آثار وجودی آن علم نیز در سایه موضوعش شکل می‌گیرد. با توجه به این معیار، «خداشناسی» ارزشمندترین علم است، نه تنها برترین علم است، بلکه موضوع آن تنها حقیقتی است که دارای واقعیت و هستی است و دیگر «هست»ها از هستی او رسته‌اند. از این رو، معرفت و شناخت آن حقیقت لایزالی، سرآغاز هر اقدام و اولین گام هر تلمیذی است. او اصلی‌ترین اصل و فراتر از آن، تنها اصل اعتقادی یعنی «تو مید» است، زیرا دیگر اصول اعتقادی و مذهبی، از نبوت و معاد یا عدل و امامت و... تجلیات برتر و اشراقات کامل‌تر همان اصل است و دیگر اصول در برابر او فرع هستند. معرفت خداوند سبب تکامل آدمی است. هر چه شناخت انسان استوارتر، روشن‌تر و از تردید و ابهام پیراسته‌تر باشد و به یقین رو به رشد برسد، به همان اندازه از ایمان قوی‌تر و التزام عملی عمیق و

گسترده‌تری برخوردار خواهد بود. اگر آدمی به خداشناسی توجه داشته باشد و بکوشد از آن در زندگی روزمره‌اش بهره ببرد، در پناه آن می‌تواند ایمان خویش را از آسیب‌ها در امان بدارد. بدین جهت، اهمیت فراوان خداشناسی و آثار عمیق آن بر حیات آدمی، انکارناپذیر است. بر اساس شواهد تاریخی، شناسایی مبدأ هستی، همواره یکی از دغدغه‌های اصلی بشر بوده و بخش ویژه‌ای از منابع گوناگون دینی به توصیف مبدأ عالم یا همان «خدا» و بیان رابطه او با انسان و جهان پرداخته است. حضور گسترده و پربرای عبادت خداشناسانه در تاریخ آدمی، گویای بخشی از اهمیت حیاتی خداشناسی است.

بنابراین، اهمیت خداشناسی را می‌توان از نظر آثار آن در حیات فردی و اجتماعی انسان‌ها مورد توجه قرار داد. تنبیدی نیست زندگانی انسان خداشناس با حیات کسی که به وجود خدا باور ندارد، تفاوتی بنیادین دارد. همچنین با مقایسه حیات دو انسان خدا باور که هر یک شناخت و تصویر خاصی از خدای خویش دارند، تفاوت‌هایی اساسی آشکار می‌شود و این همه، از آن روست که باور آدمی به خدا و راداشتی که از اوصاف او دارد، در شئون مختلف حیات او و در انگیزه‌ها، نیت‌ها، داوری‌ها و کردارهای او اثرگذار است؛ در یک کلام، معنای مفهوم خاصی به زندگی او می‌بخشد و شخصیت و هویت ویژه‌ای برای او به ارمغان می‌آورد.

اثر علمی حاضر که کتاب راهنمای خداشناسی است، برای بهره‌برداری برنامه‌سازان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران نوشته شده و از جهات متعدد قابل توجه است؛ زیرا یک - به طور موجز و مختصر عهده‌دار تثبیت و تحکیم براهین اثبات وجود خدای متعال است،

دو - موضوع خداشناسی را در آیات و روایات واکاوی کرده که تأییدکننده براهین اثبات وجود حضرت حق است؛ سه - با دست‌مایه‌های حکایت، شعر، متن ادبی و پیام کوتاه‌هایی که در متن آمده، گروه‌های سنی کودکان و بزرگسالان نیز می‌توانند استفاده کنند. بنابراین افزون بر بهره‌مندی برنامه‌سازان رسانه، می‌تواند به عنوان متنی علمی از آن استفاده کرد.

در این مجموعه پس از ذکر کلیات و ضرورت بحث خداشناسی و راه‌های اثبات خدا، به بررسی موضوع خداشناسی در آیات و روایات پرداختیم و پس از آن به منابع دیدگاه‌های اندیشمندان در راه‌های اثبات وجود حق تعالی اشاره و در پی آن، دست‌مایه‌هایی برای برنامه‌سازی شامل حکایت، شعر، متن ادبی و پیام کوتاه گردآوری کردیم. معرفی کارشناسان خداشناسی، کتاب‌های معرفی مقالات، پایگاه‌های اطلاع‌رسانی معتبر و نرم‌افزارهای خداشناسی نیز بخشی از کار است که به ارزش و جذابیت کتاب افزوده است. ●

در پایان شایسته است از گروه اعتقادی اداره کل پژوهش‌های صدا و سیما به دلیل راهنمایی‌های دلسوزانه و همکاری‌ها ارزشمند و کوشش فراوانشان در بالا بردن غنای علمی کتاب سپاس‌گزاری کنیم.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا، إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

راضیه علی‌اکبری